

Förordning om geografiska beteckningar^{2021/22:FPM89} för hantverks- och industriprodukter

Justitiedepartementet

2022-05-12

Dokumentbeteckning

COM(2022) 174

Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on geographical indication protection for craft and industrial products and amending Regulations (EU) 2017/1001 and (EU) 2019/1753 of the European Parliament and of the Council and Council Decision (EU) 2019/1754

Sammanfattning

Den 13 april 2022 lade EU-kommissionen fram ett förslag till en förordning om skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter. Förslaget är en del av kommissionens handlingsplan för immateriella rättigheter till stöd för EU:s ekonomiska återhämtning.

Genom förslaget skapas ett immaterialrättsligt skydd på EU-nivå för hantverks- och industriprodukter. Förslaget innebär att EU:s nuvarande system för geografiska beteckningar som omfattar vin, spritdrycker, jordbruksprodukter och livsmedel utvidgas och kompletteras. Grupper av företag ska kunna registrera namn på produkter som har en speciell geografisk koppling. Producenterna får därigenom ett skydd för sina produkter och kan förhindra missbruk och kopior. Förslaget motiveras med att hantverks- och industriprodukter är en del av ett värdefullt kulturarv och bidrar till den sociala, miljömässiga och ekonomiska utvecklingen av Europas landsbygd.

Regeringen är i nuläget inte övertygad om behovet av en reglering eftersom det redan finns annan välfungerande EU-lagstiftning som ger skydd åt de berörda produkterna. Regeringen anser att det är viktigt att ett nytt system blir kostnadseffektivt och administrativt enkelt samt att varumärkesrätten

1 Förslaget

1.1 Ärendets bakgrund

Inom EU finns det sedan länge ett system för skydd av geografiska beteckningar för vin, spritdrycker, jordbruksprodukter och livsmedel, t.ex. Champagne och Parmaskinka. Det finns däremot inget harmoniserat system för andra slags produkter, t.ex. keramik och textilier. Mer än hälften av EU:s medlemsstater har dock nationella system som helt eller delvis skyddar geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter. I de länder, däribland Sverige, som inte har ett sådant system grundar sig skydd för produkterna i stället i varumärkesrätt, konsumentskydd och regler om otillbörlig konkurrens.

EU-kommissionen genomförde ett offentligt samråd under 2014 genom en grönbok om en möjlig utvidgning av EU:s skydd för geografiska beteckningar till andra produkter än jordbruksprodukter.¹ Hösten 2015 uppmanade Europaparlamentet kommissionen att föreslå ett system för skydd av geografiska beteckningar för andra produkter än jordbruksprodukter, vilket upprepades våren 2016 i Europaparlamentets strategi för den inre marknaden och våren 2021 i dess strategi för hållbar turism.² Liknande uppmaningar har kommit från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén och Europeiska regionkommittén.

I november 2020 antogs rådsslutsatser som innebar att rådet var redo att överväga att införa ett system för skydd av andra produkter än jordbruksprodukter, utifrån en djupgående konsekvensanalys av dess för- och nackdelar.³ I november 2020 tillkännagav kommissionen i ett meddelande om en handlingsplan för immateriella rättigheter att den skulle överväga att lägga fram ett förslag om ett EU-skydd för geografiska beteckningar för andra produkter än jordbruksprodukter.⁴ Kommissionen publicerade en inledande konsekvensanalys i november 2020 och genomförde ett offentligt samråd våren 2021. Under perioden 2013 till 2022 har kommissionen även genomfört ett flertal studier och expertgruppsmöten i dessa frågor.

¹ KOM (2014) 469 och faktagruppmemorier 2013/14:FPM111.

² Europaparlamentets resolutioner av den 6 oktober 2015 om en möjlig utvidgning av Europeiska unionens skydd av geografiska beteckningar till andra produkter än jordbruksprodukter (2015/2053(INI)) och av den 26 maj 2016 om strategin för den inre marknaden (2015/2354(INI)) samt av den 25 mars 2021 om upprättandet av en EU-strategi för hållbar turism (2020/2038(INI)).

³ Rådets slutsatser om politik för immateriella rättigheter och översyn av systemet för industriella formgivning i unionen (2020/C 379 I/01)

⁴ KOM (2020) 760 och faktagruppmemorier 2020/21:FPM55.

I november 2019 anslöt sig EU till ett internationellt registreringssystem, det s.k. Lissabonsystemet, för skydd av ursprungsbeteckningar och geografiska beteckningar. Förslaget om ett system på EU-nivå för skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter är ytterligare ett steg i kommissionens målsättning att skydda dessa produkter i såväl EU som internationellt.

Förslaget till förordning lades fram den 13 april 2022.

1.2 Förslagets innehåll

1.2.1 Syftet med förslaget

Den övergripande målsättningen med förslaget är att skapa ett EU-gemensamt skyddssystem för geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter. Förordningen innehåller regler om bland annat ansökan, registrering, skydd, kontroll och efterlevnad. I stora delar liknar förordningen det system som finns idag för geografiska beteckningar som omfattar jordbruksprodukter.

Förslaget motiveras med att skydd av hantverks- och industriprodukter har positiva effekter för sysselsättning, ekonomisk utveckling, kulturarv och miljö. Utöver att underlätta för konsumenter är avsikten med förslaget att det särskilt ska stärka små och medelstora företag samt mindre utvecklade regioner på landsbygden.

1.2.2 Förordningens innehåll i korthet

Enligt förslaget ska skydd kunna ges för beteckningar – vanligtvis namn – som används för att ange att en produkt har sitt ursprung i ett visst geografiskt område och där produktens kvalitet, anseende eller andra egenskaper väsentligen beror på det geografiska ursprunget. För skydd krävs att åtminstone ett led i produktionen sker i det geografiska området. Som exempel på hantverks- och industriprodukter anges naturstenar, textilier, glas och porslin.

Rätten till beteckningen tillkommer gemensamt den grupp av producenter som tillverkar den aktuella produkten och som uppfyller vissa krav. Genom rättigheten kan producenterna hindra kopior och missbruk av deras produkter. I förordningen föreslås att producenterna ska kunna använda redan etablerade EU-symboler som på ett enkelt sätt ska förmedla produktens ursprung och kvalitet till konsumenterna.

För ansöknings- och registreringsprocessen föreslås ett tvåstegsförfarande; ett första steg på nationell nivå och ett andra steg på EU-nivå. En myndighet ska därför utses på nationell nivå. Det föreslås att EU:s immaterialrättsmyndighet (EUIPO) utses som myndighet på EU-nivå. Registreringen görs av EUIPO som också för ett register över beteckningar. Vidare föreslås, i

undantagsfall, ett direktförfarande hos EUIPO för medlemsstater som idag inte har ett nationellt system för skydd av geografiska beteckningar och där intresset för att erhålla skydd är lågt (s.k. opt-out). I dessa fall föreslås att medlemsstaterna i stället ska utse en nationell kontaktpunkt som kan bistå EUIPO i frågor som rör ansökan.

En registrering föreslås ge skydd mot intrång. Det innebär bland annat ett skydd mot kommersiell användning av beteckningen för jämförbara produkter eller användning som innebär att det skyddade namnets anseende exploateras, försvagas, urvattnas eller skadas. Det föreslås även ge skydd mot andra förfaranden som kan vilseleda konsumenten om produktens verkliga ursprung. Skyddet omfattar även användning av domännamn på internet.

När det gäller förhållandet till varumärken föreslås att en geografisk beteckning inte ska kunna registreras om det med hänsyn till ett varumärkes anseende och renommé skulle kunna vilseleda konsumenten om produktens rätta identitet. I andra fall föreslås att äldre varumärkesrättigheter, som redan har skydd inom EU, får samexistera med skyddade geografiska beteckningar. Vidare föreslås att en skyddad geografisk beteckning utgör hinder för registrering av ett nytt varumärke om dessa riskerar att hamna i konflikt med varandra.

Medlemsstaterna ska vara skyldiga att se till att det finns myndigheter som utövar offentlig kontroll av att förordningen följs. Detta föreslås ske bland annat genom verifikationsystem, självdeklarationer och stickprovskontroller. Den behöriga myndigheten föreslås kunna delegera vissa kontrolluppgifter till privata aktörer. I förordningen anges även att medlemsstaterna ska se till att det finns sanktionsbestämmelser som skyddar mot intrång.

Enligt förslaget får medlemsstaterna ta ut avgifter för att täcka kostnaderna för administration, kontroll och tillsyn. Avgiftsnivån ska vara rimlig, främja konkurrenskraft samt ta hänsyn till situationen för små och medelstora företag.

1.2.3 Följändringar i annan EU-lagstiftning

Det föreslås vidare vissa ändringar i EU:s varumärkesförordning samt i förordningen och rådsbeslutet om EU:s anslutning till Genèveakten inom Lissabonsystemet⁵. Ändringarna tar sikte på att EUIPO – till skillnad från vad som är fallet för jordbruksprodukter – föreslås bli den myndigheten i EU

⁵ Europaparlamentets och rådets förordningar (EU) 2017/1001 av den 14 juni 2017 om EU-varumärken och (EU) 2019/1753 av den 23 oktober 2019 om unionens åtgärder efter anslutningen till Genèveakten inom Lissabonöverenskommelsen om ursprungs-beteckningar och geografiska beteckningar samt rådets beslut (EU) 2019/1754 av den 7 oktober 2019 om Europeiska unionens anslutning till Genèveakten inom Lissabonöverenskommelsen om ursprungs-beteckningar och geografiska beteckningar.

som får i uppgift att hantera geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter. Vidare syftar ändringarna till att säkerställa att internationella registreringar enligt Lissabonsystemet får skydd i EU och på motsvarande sätt att EU:s produkter kan få skydd internationellt.

1.2.4 Ikraftträdande

Det föreslås att förordningen ska träda i kraft tjugo dagar efter publicering men börja tillämpas den 1 januari 2024.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Enligt förslaget ska medlemsstaterna se till att det finns ett system för kontroll, tillsyn och efterlevnad av skyddet av geografiska beteckningar. För svensk del bedöms det därför krävas ändringar i lagen (2009:1424) om kontroll av skyddade beteckningar på jordbruksprodukter och livsmedel och lagen (2018:1654) om skydd för beteckningar på jordbruksprodukter och livsmedel så att lagarna även omfattar hantverks- och industriprodukter. Den sistnämnda lagen innehåller bestämmelser om skadestånd och andra civilrättsliga sanktioner vid intrång i skyddade beteckningar.

1.4 Budgetära konsekvenser / Konsekvensanalys

Kommissionen har genomfört en konsekvensanalys av förslaget.⁶ Enligt analysen har förslaget inga konsekvenser för EU:s budget. EUIPO, som är helt självfinansierande, föreslås att hantera och finansiera registreringsprocessen på EU-nivå och internationell nivå med sin egen budget. Enligt kommissionen har förslaget mycket begränsad påverkan på EUIPO:s budget.

På grund av det låga antalet potentiella nya geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter (ca 300 under de kommande tio åren) bedömer kommissionen att förslaget inte kommer att innebära några betydande kostnader, varken på nationell eller EU-nivå.

För Sveriges del kan förslaget komma att innebära kostnader för det allmänna när det gäller att hantera den inledande delen av ansökningsprocessen, beroende på valet av registreringsförfarande, samt kostnader för tillsyn och kontroller samt efterlevnad.

Eventuella nya uppgifter och åtaganden som innebär kostnader för EUIPO ska finansieras genom EUIPO:s budget. Eventuella nya uppgifter och åtaganden som innebär kostnader för EU ska finansieras genom omprioriteringar av medel inom beslutade ramar i den fleråriga budgetramen (MFF). Eventuella nya uppgifter och åtaganden som innebär kostnader för

⁶ Kommissionens konsekvensanalys avseende skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter (SWD(2022) 115).

statsbudgeten ska som utgångspunkt finansieras i linje med de principer om neutralitet för statens budget som riksdagen har beslutat om (prop. 1994/95:40, bet. 1994/95:FiU5, rskr. 1994/95:67).

2021/22:FPM89

2 Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Förslaget innebär att en geografisk beteckning för hantverks- och industriprodukter får ett förhållandevis starkt immaterialrättsligt skydd. Många EU-länder, däribland Sverige, har starka varumärkestraditioner där företag konkurrerar på den inre marknaden och i tredjeland främst med sina varumärken snarare än med produkternas geografiska ursprung. Regeringen avser därför att verka för att skyddet blir balanserat samt att eventuella nackdelar för varumärkesystemet begränsas.

Regeringen är i nuläget inte övertygad om behovet av en reglering. Å ena sidan skulle förslaget kunna medföra fördelar för de berörda producenter som får ett särskilt skydd för sina produkter och för de konsumenter som kan tänkas få information om produkters geografiska ursprung. Å andra sidan har det i Sverige endast identifierats ett fåtal produkter som potentiella skyddade beteckningar. Dessutom finns det redan, som ovan nämnts, välfungerande EU-lagstiftning som ger skydd för de berörda produkterna genom regler om otillbörlig konkurrens, vilseledande marknadsföring och varumärkesrätt. Regeringen anser därför att potentiella fördelar med förslaget ska ställas mot de kostnader och den administration som ett nytt system medför.

Regeringen kommer att verka för ett enkelt och kostnadseffektivt system för myndigheter och enskilda. När det gäller förslaget om ett tvåstegsförfarande ser regeringen positivt på möjligheten till så kallad opt-out och direktförfarande på EU-nivå eftersom det kan leda till mindre administration för nationella myndigheter. Regeringen anser att det är viktigt att myndigheter ska kunna ta ut avgifter från de som använder systemet.

I övrigt behöver förslaget analyseras ytterligare, bl.a. med beaktande av remissinstansernas synpunkter.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Utöver Sverige, har ett fåtal medlemsstater ställt sig tveksamma till ett kommande förslag. Enligt svaren på det öppna samråd som kommissionen genomfört framgår att ett flertal medlemsstater stödjer en EU-reglering på området. Dessutom har nio medlemsstater i ett gemensamt meddelande till kommissionen i oktober 2021 uttryckt starkt stöd för det kommande förslaget.

Europaparlamentet har vid flera tillfällen uppmanat kommissionen att lägga fram ett förslag om att inrätta ett EU-system för skydd av geografiska beteckningar för hantverks- och industriprodukter. Ekonomiska och sociala kommittén samt regionkommittén har vid olika tillfällen intagit samma ståndpunkt.

2.4 Remissinstansernas ståndpunkter

Förslaget har remitterats för synpunkter senast den 20 maj 2022.

3 Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Kommissionen har återopat fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, särskilt artiklarna 118(1) och 207(2) som rättslig grund. Beslut fattas av rådet och Europaparlamentet i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet, vilket innebär att rådet beslutar med kvalificerad majoritet och att Europaparlamentet är medbeslutande.

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen

Beträffande subsidiaritetsprincipen anför kommissionen följande. Förslaget syftar till att skapa en välfungerande inre marknad för hantverks- och industriprodukter som har en särskild koppling till ett visst geografiskt ursprung. Syftet är att uppnå en gemensam rättslig ram för sådana beteckningar vars skydd faller under EU:s och medlemsstaternas delade behörighet. Medlemsstaterna bedöms inte kunna uppnå detta mål på egen hand på grund av det lapptäcke av olika regelverk som idag finns på nationell nivå och som inte ömsesidigt erkänns. Endast genom en EU-reglering kan lika villkor uppnås i alla medlemsländer.

Vad gäller proportionalitetsprincipen anför kommissionen följande. Förslaget har utformats för att minimera den administrativa bördan och kostnaderna för producenter och nationella myndigheter. Förslaget går inte utöver vad som är nödvändigt för att uppnå de identifierade målen. Förslaget är begränsat till de aspekter som medlemsstaterna inte kan uppnå på egen hand.

Regeringen delar bedömningen när det gäller subsidiaritetsprincipen. När det gäller proportionalitetsprincipen finns det behov av ytterligare analys av förslaget innan det är möjligt att ta ställning i frågan.

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

Förslaget ska behandlas i rådsarbetsgruppen för immaterialrätt. Förslaget presenterades vid ett möte i rådsarbetsgruppen den 3 maj 2022.

4.2 Fackuttryck/termer

Geografisk beteckning – en beteckning som består av eller innehåller namnet på ett geografiskt område, eller en annan beteckning som hänvisar till ett sådant område, som anger att en vara har sitt ursprung i det geografiska området, när en viss kvalitet, renommé eller annan egenskap hos varan i huvudsak kan hänföras till dess geografiska ursprung.

Ursprungsbeteckning – en beteckning som består av eller innehåller namnet på ett geografiskt område, eller en annan benämning som hänvisar till ett sådant område, som används för att ange att en vara har sitt ursprung i det geografiska området, där varans kvalitet eller egenskaper beror helt eller delvis på den geografiska omgivningen, inbegripet naturliga och mänskliga faktorer, och som har gett varan dess rykte.

EUIPO – Europeiska unionens immaterialrättsmyndighet.

WIPO – World Intellectual Property Organization, FN:s specialorgan för immaterialrätt.

Genèveakten – Genèveakten till Lissabonöverenskommelsen är ett fördrag som förvaltas av WIPO. Dessa bildar tillsammans ett internationellt registreringssystem för skydd av ursprungsbeteckningar och geografiska beteckningar, det s.k. Lissabonsystemet. Anslutande parter är skyldiga att skydda beteckningar från andra anslutna stater om beteckningarna har förts in i det internationella registret.